

Necati ERSAY¹

Orcid: 0000-0002-5973-1161

Dilek AYAKDAŞ DAĞLI²

Orcid: 0000-0001-7531-3552

¹Manisa Ruh Sağlığı ve Hastalıkları Hastanesi, AMATEM kliniği, Manisa, Türkiye.

²İzmir Katip Çelebi Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi, Hemşirelik Bölümü, Ruh Sağlığı ve Hastalıklar Hemşireliği AD, İzmir, Türkiye.

Sorumlu Yazar (Corresponding Author):

Dilek AYAKDAŞ DAĞLI

ayd_dilek@hotmail.com

Anahtar Sözcükler: Bütünlük duygusu, aşerme, bağımlılık, zihinsel iyileşme, alkolizm, madde kullanımına bağlı bozukluklar

Keywords: Sense of coherence, craving, dependency, mental healing, alcoholism, substance disorder

Bir Bölge Psikiyatri Hastanesinde Madde Kullanım Bozukluğu Olan Bireylerin Bütünlük Duygusunun Madde Aşerme ve İyileşmeye Etkisi: Kesitsel Çalışma

The Effect of Sense of Coherence on Craving and Recovery in Individuals with Substance Use Disorder in A Regional Psychiatric Hospital: A Cross Sectional Study

Gönderilme Tarihi: 3 Kasım 2023

Kabul Tarihi: 5 Nisan 2024

ÖZ

Amaç: Madde kullanım bozukluğu olan bireylerin bütünlük duygusunun aşerme ve iyileşmeye etkisinin incelenmesi amaçlanmaktadır.

Yöntem: İlişki arayıcı ve kesitsel olarak gerçekleştirilen bu çalışmanın verileri, etik kurul onayından sonra, Ocak-Haziran 2022 tarihleri arasında bir bölge psikiyatri hastanesi Alkol ve Madde Bağımlıları Tedavi ve Araştırma Merkezi servisinde yatarak tedavi gören 131 birey ile yüz yüze toplanmıştır. Veriler, Tanıtıcı Bilgi Formu, Penn Alkol/Madde Aşerme Ölçeği, Bütünlük Duygusu Ölçeği, İyileşme Değerlendirme Ölçeği ile toplanmıştır. Verilerin değerlendirilmesinde tanımlayıcı istatistikler (sayı, yüzde, ortalama, standart sapma), korelasyon ve regresyon analizi kullanılmıştır.

Bulgular: Bireylerin yaş ortalamaları 34.64 ± 11.01 olup, %54.2'sinin bekar, %64.1'inin madde kullandığı belirlenmiştir. Araştırmaya katılan bireylerin Bütünlük Duygusu Ölçeği toplam puan ortalamaları ile Aşerme Ölçeği toplam puan ortalamaları arasında anlamlı negatif yönde ($r = -0.338$, $p < 0.01$) bir ilişki bulunmuştur. Ayrıca Bütünlük Duygusu Ölçeği toplam puan ortalamaları ile İyileşme Değerlendirme Ölçeği toplam puan ortalamaları arasında anlamlı pozitif yönde bir ilişki bulunmuştur ($r = 0.345$, $p < 0.01$). Ayrıca regresyon analizinde de bütünlük duygusunun hem aşerme üzerinde ($F = 16.647$; $p < 0.05$) hem de iyileşme üzerinde ($F = 17.423$; $p < 0.05$) yordayıcı olduğu görülmüştür.

Sonuç: Bireylerin bütünlük duygusu arttıkça, alkol/madde aşermesi azalmakta, iyileşmeye olan inançları artmaktadır.

ABSTRACT

Aim: It is aimed to examine the relationship between the effect of the sense of cohesion of individuals with substance use disorder on craving and recovery.

Material-Method: The study data, which were performed as correlational and cross-sectional, were collected face-to-face with 131 individuals who were hospitalized in regional Psychiatric Hospital Alcohol and Substance Addicts Treatment and Research Center Service between January-June, 2022, after the approval of the ethics committee. Data were collected with Descriptive Information Form, Penn Alcohol/Substance Craving Scale, Sense of Coherence Scale, Recovery Evaluation Scale. For evaluating the data, descriptive statistical methods (number, percentage, mean, standard deviation) and correlation and regression analysis were used.

Results: The average age of the individuals was 34.64 ± 11.01 , 54.2% were single and more than half were diagnosed with substance use disorder. A significant negative relationship was found between the total score averages of the Sense of Coherence Scale and the total score averages of the Craving Scale of the individuals participating in the research. Additionally, a significant positive relationship was found between the total score averages of the Sense of Coherence Scale and the total score averages of the Recovery Evaluation Scale.

Conclusion: As individuals' sense of coherence increases, their alcohol/substance craving decreases and their belief in recovery increases.

Kaynak Gösterimi: Ersay, N., Ayakdaş Dağlı, D. (2024). Bir Bölge Psikiyatri Hastanesinde Madde Kullanım Bozukluğu Olan Bireylerin Bütünlük Duygusunun Madde Aşerme ve İyileşmeye Etkisi: Kesitsel Çalışma. *EGEHFD*, 40(3), 425-433. Doi: 10.53490/egehemsire.1385543

How to cite: Ersay, N., Ayakdaş Dağlı, D. (2024) The Effect of Sense of Coherence on Craving and Recovery in Individuals with Substance Use Disorder in A Regional Psychiatric Hospital: A Cross Sectional Study. *JEUNF*, 40(3), 425-433. Doi: 10.53490/egehemsire.1385543

GİRİŞ

Bağımlılık, bireyin bir nesneye veya bir kişiye karşı hissettiği kontrolünü yitirmesine sebep olan, relaps (nüks) ve remisyonlarla seyreden kronik bir hastalıktır (Andersson, Wenaas, Nordfjærn, 2019; Baysan Arabaci, Ayakdaş Dağlı, Taş ve Büyükbayram Arslan, 2020; Engin ve Savasan, 2012; López-Goñi, Fernández-Montalvo, Arteaga ve Esarte, 2017). Madde kullanım bozukluğu, günümüzde birçok ülkeyi etkileyerek artış göstermektedir. Madde kullanım bozukluğunun nüfusa oranla gittikçe artış göstermesi, sağlığa verdiği zararların yanı sıra çoğu zaman kişinin ailesine, içinde bulunduğu çevreye ve toplumun tamamına yansıyan hukuki, sosyal, ekonomik sorunları da beraberinde getirmektedir (Türkiye Uyuşturucu ve Uyuşturucu Bağımlılığı İzleme Merkezi, 2022). Bu yüzden iyileşme önem arz etmektedir. İyileşmenin önünde en önemli engel ise bireylerin yaşamış oldukları aşerme sonucunda nüks etmesidir. Aşerme, bireyin kullanmış olduğu maddeye karşı aşırı istek duyması ya da dürtü hissetmesidir. Aynı zamanda birey alkol ya da madde kullanımını bıraktıktan sonra aşerme belirtileri ortaya çıkabilir ve bireyin nüks etmesi için önemli bir risk oluşturabilir (Evren, Flannery, Çelik, Durkaya ve Dalbudak, 2008; Joos ve diğerleri, 2013).

Madde kullanım bozukluklarında iyileşme sağlanabilmesi için bireylerin aşerme belirtilerini tanıması, stresle etkili baş etmesi, dayanıklılığın artması önem arz etmektedir (William ve White, 2008). Antonowsky, bireyin stresle başa çıkmada, dayanıklılığın artırılmasında, olumlu baş etme yöntemlerinin geliştirilmesinde bütünlük duygusunun önemli olduğunu bildirmektedir (Antonovsky, 1993). Bütünlük duygusu bireylerde hastalığın nedenlerinden daha çok sağlığın kaynaklarını keşfetmeye odaklanılması ve hayatını daha anlamlı, yönetilebilir ve anlaşılabilir kılmaya yönelik olarak tanımlanmaktadır (Bag, 2017; Çeçen, 2008). Bütünlük duygusunun üç birleşeni anlaşılabilirlik, yönetilebilirlik ve anlamlılıktır (Bag, 2017). Anlaşılabilirlik, bireyin içsel ya da dışsal uyarınlara anlaşılabilir, tahmin edilebilir ve bir düzenlilik içinde algılamasını ifade eder. Yönetilebilirlik, dışarıdan gelen uyarılara karşı bireyin nasıl tepki vereceğini gösteren, davranışsal bileşendir. Anlamlılık ise bireyin yaşadığı rahatsızlığı anlamlandırarak baş etme sürecine girmesi ve enerji harcamasına sebep olan motivasyonel bileşendir (Lindström ve Erikson 2011).

Madde Kullanım Bozukluğu olan bireylerde anlaşılabilirlik duygusu, bireyin nükse sebep olan uyarınlara erken tanıması ve aşerme belirtilerini fark etmesi konusunda yardımcı olabilir. Yönetilebilirlik duygusu ise nükse sebep olan uyarınlara ve bireyin aşermesini arttıran uyarınlara karşı baş etme yöntemlerini içermektedir. Birey burada uyarınlara yöneterek etkili baş edebilir ya da etkisiz baş ederek alkol ya da madde kullanımına yeniden başlayabilir. Anlamlılık duygusu ise bağımlı bireyin yaşamın anlamını ve motivasyonu ifade etmektedir. Madde Kullanım Bozukluğu olan bireylerin anlamlılık duygusu yüksek ise ayık kalma motivasyonu yüksek olabilir, birey etkili baş etme yöntemlerini kullanmak için çaba gösterebilir. Çalışmalar bütünlük duygusu yüksek olan ruhsal bozukluğu olan bireylerin başarılı bir biçimde uyum gösterme kapasiteleri olduğunu ve negatif duygularıyla iyi baş etmeyi sağladığını, aynı zamanda bütünlük duygusunun ruh sağlığını geliştirmede ve rehabilitasyonunda önemli olduğu belirtilmiştir (Fekete, Kinn, Larsen ve Langeland, 2020; Griffiths, 2009). Andersen (2001), bağımlı bireyler ile yaptığı çalışmada bütünlük duygusu düşük olan bireylerin tedaviyi erken bıraktıklarını belirtmiştir (Andersen ve Berg, 2001). Bir başka çalışmada ise düşük bütünlük duygusuna sahip olan bireylerin, yüksek bütünlük duygusuna sahip olan bireylere oranla daha fazla madde kullanım bozukluğu ile ilgili sorun yaşadığını belirtmiştir (Chen ve Gueta, 2020). Methodon kullanan bireyler ile yapılan bir çalışmada ise bütünlük duygusunun stresle baş etmede önemli olduğu sonucuna varılmıştır (Abramsohn, Peles, Potik, Schreiber ve Adelson, 2009). Çalışmalarda görüldüğü üzere bağımlı bireylerin stresini yönetmesinde, etkin baş edebilmesinde ve nüksleri önlemede bütünlük duygusu önem arz etmektedir. Bu doğrultuda bağımlı bireylerin bakımını ve tedavisini yürüten psikiyatri hemşireleri, hastalara bütüncül bir bakış açısıyla yaklaşmalıdır. Bütüncül bakış açısının içerisinde hastanın aşerme sürecini bilme, bütünlük duygusunu tanıma ve iyileşme süreçlerini takip etme yer almalıdır. Bu özden hareketle bu çalışmada amaç madde kullanım bozukluğu olan bireylerin bütünlük duygusunun aşerme ve iyileşme üzerine etkisini incelemektir.

Araştırmanın hipotezleri

1.H₁: Madde kullanım bozukluğu olan bireylerin Bütünlük Duygusu Ölçeği toplam puan ortalamaları ile alkol/madde aşerme ölçeği toplam puan ortalamaları arasında anlamlı bir ilişki vardır.

2.H₁: Madde kullanım bozukluğu olan bireylerin Bütünlük Duygusu Ölçeği toplam puan ortalamaları ile İyileşme Değerlendirme Ölçeği toplam puan ortalamaları arasında anlamlı bir ilişki vardır.

3. H₁: Madde kullanım bozukluğu olan bireylerin bütünlük duygusu aşermenin bir yordayıcısıdır.

4. H₁: Madde kullanım bozukluğu olan bireylerin bütünlük duygusu iyileşmenin bir yordayıcısıdır.

YÖNTEM

Araştırmanın Tipi

Araştırma, kesitsel ve ilişki arayıcı bir araştırmadır

Evren ve Örneklem

Araştırmanın evrenini bir bölge hastanesi Alkol ve Madde Bağımlıları Tedavi ve Araştırma Merkezi (AMATEM) servisinde 01 Ocak -31 Haziran 2022 tarihleri arasında madde kullanım bozukluğu nedeniyle yatarak tedavi gören 194 hasta oluşturmuştur. Araştırmada örneklem hesaplamaya gidilmemiş olup, tüm hastalara ulaşılması hedeflenmiştir. Araştırmada 50 hasta araştırmaya katılmayı reddetmiş ve 13 hasta ölçekler uygulanmadan kendi isteği ile taburcu olmuştur. Araştırma toplam 131 birey ile yürütülmüştür.

Veri Toplama

Araştırma verileri Amerikan Psikiyatri Birliği'ne (DSM-5) göre madde kullanım bozukluğu tanısı alan, herhangi bir psikotik bulgusu olmayan, detoksifikasyon aşamasını tamamlayan ve çalışmaya katılmaya gönüllü olan 131 birey ile araştırmacı tarafından yüz yüze görüşülerek toplanmıştır.

Veri toplama Araçları

Araştırmada veri toplamak amacıyla Tanıtıcı Bilgi Formu, Penn Alkol/ Madde Aşerme Ölçeği, Bütünlük Duygusu Ölçeği ve İyileşme Değerlendirme Ölçeği kullanılmıştır. Tanıtıcı Bilgi Formu: Araştırmacı tarafından literatür taranarak oluşturulan form Madde Kullanım Bozukluğu tanısı alan hastaların, sosyodemografik özelliklerini içeren sekiz soru ve bağımlılık öyküsüne ilişkin 16 soru olmak üzere toplam 24 sorudan oluşmuştur.

Penn Alkol Aşerme Ölçeği (PAAÖ)/ Penn Madde Aşerme Ölçeği (PMAÖ): Ölçek Flannery ve ark (1999) tarafından geliştirilmiştir (Flannery, Volpicelli ve Pettinati, 1999). Ölçekte toplam beş soru vardır ve her bir sorunun puanlaması 0 ile 6 arasındadır. Bireyin bir önceki haftayı esas alarak verdiği cevaplar göz önüne alınacaktır. Ölçekten alınacak yüksek puan bireyin aşermesinin yüksek olduğunu göstermektedir. Evren (2008) tarafından yapılan Türkçe uyarlamasında ölçeğin Cronbach alfa değerinin 0.85 olduğu belirlenmiştir (Evren ve diğerleri 2008). Bu çalışmada Cronbach alfa değeri 0.89'dir.

Bütünlük Duygusu Ölçeği (BDÖ): Ölçek Antonovsky (1987) tarafından geliştirilmiştir (Antonovsky A., 1987). Ölçek 13 maddeden oluşan 7'li likert tipli bir ölçek olup en az 13 en fazla 91 puan alınabilir. Ölçeğin Türkçe geçerlilik güvenilirliği Scherler ve Lajunen (1997) tarafından yapılmıştır (Scherler ve Lajunen, 1997). Ölçeğin üç alt boyutu (anlamlılık, anlaşılabilirlik, yönetilebilirlik) vardır. Ölçeğin toplam puan ortalaması 13 -57 arası düşük düzeyde, 58-74 arası orta düzeyde, 75-91 arası ise yüksek düzeyde bir bütünlük duygusu olduğunu gösterir. Ölçeğin Cronbach alfa değeri 0.69 olarak bulunmuştur. Bu çalışmada Cronbach Alfa değeri 0.70'dir.

İyileşme Değerlendirme Ölçeği (İDÖ): Ölçek Corrigan ve ark (2004) tarafından geliştirilmiş olup (Corrigan et al., 2004), Türkçeye uyarlaması Güler (2017) tarafından yapılmıştır (Güler ve Gürkan, 2017). Ölçek 5'li Likert tipinde olup, beş alt boyuttan (Kendine Güven ve Umut, Yardım Arama Davranışı, Hedef ve Başarıya Yönelim, Çevredekilere Güven, Semptomlar ile Başetme) oluşmaktadır. Ölçek Ruhsal hastalık tanısı alan bireylerin bakış açısından iyileşmeyi ölçmektedir. Ölçekten elde edilen toplam puanın yüksek olması iyileşmenin yüksek olduğunu göstermektedir. Ölçeğin Cronbach alfa değerinin 0.90 olduğu belirlenmiştir. Bu çalışmada Cronbach Alfa değeri 0.95'dir.

Verilerin Değerlendirilmesi

Hastalardan toplanan veriler araştırmacı tarafından bilgisayar ortamında Statistical Package for Social Sciences for Windows 25 istatistik programı kullanılarak değerlendirilmiştir. Verilerin analizinde, tanımlayıcı istatistiksel analizler (sayı-yüzde dağılımı) ve değişkenler arası ilişkinin değerlendirilmesinde Spearman Korelasyon analizi ve Basit Doğrusal Regresyon analizi yapılmıştır.

Araştırmanın Etik Yönu

Araştırmanın uygulanabilmesi için bir üniversitenin Girişimsel Olmayan Araştırmalar Etik Kurulu'ndan 23.12.2021 tarih, 0585 sayı numarası ile etik onay ve araştırmanın yürütüleceği kurum yönetiminden uygulama izni alınmıştır. Ayrıca araştırmaya katılan hastalardan araştırmaya katılacağına dair sözlü ve yazılı onam alınmıştır.

BULGULAR

Madde Kullanım Bozukluğu olan bireylerin yaş ortalamaları 34.64 ± 11.01 olup, %54.2'sinin bekar olduğu ve çoğunun işsiz ve ilköğretim mezunu olduğu görölmüştür. Madde kullanım bozukluğu olan bireylerin %82.4'ünün alkol, %64.1'inin madde kullandığı ve %44.3'ünün alkole/maddeye başlarken çevreden etkilendiği saptanmıştır. Bireylerin %82.4'ünün daha önce alkolü/maddeyi bırakma girişimi olduğu ve tedavi görme sayı ortalamasının 1.90 ± 1.53 olduğu tespit edilmiştir. Bireylerin %31.3'ünün yeniden alkol/maddeye başlama nedenini olumsuz duygulardan kaçmak olarak bildirmiştir (Tablo 1).

Tablo 1. Madde Kullanım Bozukluğu Olan Bireylerin Tanıtıcı Özelliklerine Göre Dağımları

Değişkenler		n	%
Yaş $\bar{X} : 34.64 \pm 11.01$	25 ve altı	33	25.2
	26-35	48	36.6
	36-45	25	19.1
	46+	25	19.1
Cinsiyet	Erkek	131	100.0
Medeni durum	Bekar	71	54.2
	Evli	60	45.8
Aylık gelir	Gelir giderden az	53	40.5
	Gelir gidere eşit	61	46.6
	Gelir giderden fazla	17	13.0
Uzun süre yaşadığı yer	Köy/kasaba	31	23.7
	İlçe	29	22.1
	Şehir	35	26.7
	Büyük şehir	36	27.5
Eğitim durumu	İlkokul ve altı	29	22.1
	Ortaokul	59	45.0
	Lise ve üzeri	43	32.9
Meslek	İşçi	49	37.4
	Esnaf/ırad sahibi	24	18.3
	İşsiz	42	32.1
	Diğer	16	12.2
Alkol kullanma	Hayır	23	17.6
	Evet	108	82.4
Madde kullanma	Hayır	47	35.9
	Evet	84	64.1
Alkol/madde başlama Nedeni	Merak	49	37.4
	Olumsuz duygular	22	16.8
	Çevre	58	44.3
	Askerde	2	1.5
Daha önce bırakma girişimi	Evet	108	82.4
	Hayır	23	17.6
	Tedavi görme sayısı	X:1.9 SS:1.53 Min-Maks:1-10	
Yeniden başlama nedeni	Çatışma	31	23.7
	Olumsuz duygular	41	31.3
	Çevre	25	19.0

Sosyal destek yetersizliği	11	8.4
Brakamadım	23	17.6
Toplam	131	100

Araştırmada bulunan ölçeklerin ve alt boyutlarının puan ortalamaları sırasıyla Bütünlük Duygusu Ölçeği 47.47±10.94, Madde ve Alkol Aşerme Ölçeği 17.66±6.39, İyileşme Değerlendirme Ölçeği için ise 84.12±18.39 olduğu tespit edilmiştir (Tablo 2).

Tablo 2. Madde Kullanım Bozukluğu Olan Bireylerin Bütünlük Duygusu Ölçeği, Aşerme Ölçeği ve İyileşme Değerlendirme Ölçeği Puan Ortalamaları

Ölçekler ve alt boyutları	Min	Maks	$\bar{X} \pm SS$
BÜTÜNLÜK DUYGUSU ÖLÇEĞİ	18	70	47.47±10.94
Yönetilebilirlik	4	23	13.54±3.92
Anlaşılabilirlik	4	27	15.64±4.44
Anamlılık	5	32	18.29±5.28
MADDE VE ALKOL AŞERME ÖLÇEĞİ	5	30	17.66±6.39
İYİLEŞME DEĞERLENDİRME ÖLÇEĞİ	32	112	84.12±18.39
Yardım arama davranışı	3	15	10.61±3.29
Hedef ve başarıya yönelim	5	25	19.32±4.31
Çevredekilere güven	4	20	13.99±3.64
Semptomlar ile baş etme	3	15	8.31±3.26
Kendine güven ve umut	4	20	31.89±5.25

Min.: Minimum. Max.: Maksimum. S.S: Standart Sapma

Bütünlük Duygusu Ölçeği toplam puan ortalamaları ile Madde ve Alkol Aşerme Ölçeği toplam puan ortalamaları arasında istatistiksel olarak anlamlı, negatif yönlü ve orta düzeyde ($r=-0.338$, $p<0.01$), İyileşme Değerlendirme Ölçeği puan ortalamaları arasında anlamlı, pozitif yönlü ve orta düzeyde ($r=0.345$, $p<0.01$) bir ilişki bulunmuştur. Bütünlük Duygusu Ölçeği toplam puan ortalamaları ile İyileşme Değerlendirme Ölçeği alt boyutları kendine güven ve umut ($r=0.325$, $p<0.01$), yardım arama davranışı ($r=0.177$, $p<0.05$), hedef ve başarıya yönelim ($r=0.340$, $p<0.01$), çevredekilere güven ($r=0.354$, $p<0.01$), semptomlar ile baş etme ($r=0.213$, $p<0.05$) toplam puan ortalamaları arasında istatistiksel olarak anlamlı ve pozitif yönlü, Bütünlük Duygusu Ölçeği toplam puan ortalamaları ile İyileşme Değerlendirme Ölçeği toplam puan ortalamaları arasında istatistiksel olarak anlamlı pozitif yönlü ve orta düzeyde ($r=0.345$, $p<0.01$) bir ilişki tespit edilmiştir (Tablo 3).

Tablo 3. Madde Kullanım Bozukluğu Olan Bireylerin Bütünlük Duygusu, Aşerme ve İyileşme Değerlendirme Arasındaki İlişki

		Anlaşılabilirlik	Yönetilebilirlik	Anamlılık	Bütünlük Duygusu Ölçeği Top
Madde ve Alkol Aşerme Ölçeği	r	-0.176*	-0.275**	-0.381**	-0.338**
	p	0.045	0.001	0.000	0,000
Kendine Güven ve Umut	r	0.262**	0.178*	0.332**	0.325**
	p	0.002	0.042	0.000	0.000
Yardım Arama Davranışı	r	0.084	0.151	0.205*	0.177*
	p	0.342	0.086	0.019	0.043

Hedef ve Başarıya Yönelim	r	0.283**	0.158	0.361**	0.340**
	p	0.001	0.071	0.000	0.000
Çevredekilere Güven	r	0.258**	0.241**	0.351**	0.354**
	p	0.003	0.005	0.000	0.000
Semptomlar İle Başetme	r	0.250**	0.076	0.160	0.213*
	p	0.004	0.387	0.067	0.015
İyileşme Değerlendirme Ölçeği Top	r	0.278**	0.194*	0.348**	0.345**

r=spearman korelasyon analizi, r= 0,00-0,25 zayıf, r= 0,26-0,49 orta düzeyde, *p<0.05 ** p<0.01

Madde Kullanım Bozukluğu olan bireylerin bütünlük duygusunun aşerme ve iyileşme üzerinde etkisini açıklamak üzere regresyon analizi yapılmıştır. Bütünlük duygusunun hem aşerme üzerinde (F=16.647; p<0.05) hem de iyileşme üzerinde (F=17.423; p<0.05) yordayıcı olduğu bulunmuştur. Sonuçlara göre, bütünlük duygusu artıkça iyileşmenin artacağı söylenirken aşermenin azalacağı söylenebilir (Tablo 4).

Tablo 4. Madde Kullanım Bozukluğu Olan Bireylerin Bütünlük Duygusunun Alkol-Madde Aşerme Ölçeği ve İyileşme Değerlendirme Ölçeği Üzerine Etkisi

Bağımlı Değişken	Bağımsız Değişken	β	T	p	Beta	F	Model (p)	Adjusted R ²
PENN Aşerme Ölçeği	Sabit	27.040	11.469	0.000*				
	Bütünlük duygusu	-0.198	-4.080	0.000*	-0.338	16.647	0.000*	0,107
İyileşme Değerlendirme Ölçeği	Bütünlük duygusu	56.580	8.358	0.000*		17.423	0.000*	0,112
		0.580	4.174	0.000*	0.345			

*p<0,05

TARTIŞMA

Madde kullanım bozukluğu olan bireylerin bütünlük duygusunun aşerme ve iyileşme üzerine etkisini inceleme amacıyla yapılan bireylerin yaş ortalamaları 34.64±11.01 olup, yarısından fazlasının madde kullanım bozukluğu tanısı olduğu belirlenmiştir. Bireylerin %54.2'sinin bekar olduğu, çoğunun işsiz ve ilköğretim mezunu olduğu görülmüştür. Araştırmanın bulguları yapılan çalışmalar ile benzerdir (Andersson et al., 2019; Mutlu ve Öztürk Sarıkaya, 2019) .

Araştırmada bireylerin bütünlük duygusu puan ortalaması 47.47±10.94 olup düşük düzeyde olduğu görülmüştür. Madde kullanım bozukluğu olan bireyler ile yapılan çalışmalarda benzer sonuçlar ortaya çıkmıştır (Abramsohn et al., 2009; Chen ve Gueta, 2020). Bütünlük duygusunun düşük olması madde kullanımı için riskli olduğu söylenebilir. Ayrıca bazı çalışmalarda düşük düzeyde bütünlük duygusuna sahip olan bireylerin nüks etme olasılığı, yüksek düzeyde bütünlük duygusuna sahip olan bireylere göre daha fazla olduğu bildirilmiştir (Andersen ve Berg, 2001; Bøhle et al., 2021). Nitekim bu araştırmada bireylerin %82.4'ü daha önce tedavi girişiminde bulunmuş olup ortalama yatış sayısı 1.9±1.53'dür. Bulgular göz önünde bulundurulduğunda bütünlük duygusu bağımlı bireyler için risk faktörü olarak tanımlanabilir. Bütünlük duygusu ölçeği alt ölçeklerinin puan ortalamalarına bakıldığında yönetilebilirlik alt boyutu ile anlamlılık alt boyutu puan ortalamaları ortalama düzeyde olup, anlaşılabilirlik alt boyutu puan ortalamaları ortalama düzeyin altındadır. Antonowsky, anlaşılabilirliği, bireyin içsel ya da dışsal uyarınları anlaşılabilir, tahmin edilebilir ve bir düzenlilik içinde algılaması olarak belirtmiştir (Antonovsky 1993). Eğer madde kullanım bozukluğu olan bireyler içmeye sebep olan uyarınları tanımlayabilir ise bu uyarınlara yönelik baş etme becerileri geliştirebilir.

Araştırmada bireylerin aşerme puan ortalamalarının orta düzeyde ve iyileşme puan ortalamalarının ise ortalama düzeyin üstünde olduğu görülmektedir. Veri toplama zamanının detoksifikasyon sonrasında olduğu ve bireyler veriler toplanırken tedavi almaya devam ettiği için aşerme puan ortalamalarının orta düzeyde ve iyileşmeye olan inancının yüksek olduğu söylenebilir.

Araştırmada bireylerin bütünlük duygusu puan ortalamaları ile iyileşme değerlendirme ölçeği toplam puan ve alt ölçek toplam puan ortalamaları arasında anlamlı pozitif bir ilişki çıkmıştır. Bir başka deyişle bütünlük duygusu arttıkça bireylerin iyileşme algısı artmaktadır. Madde Kullanım Bozukluğu olan bireylerin bütünlük duygusu alt ölçeklerinden anlaşılabilirlik puan ortalamaları arttığında iyileşmenin alt bileşenlerinin göstergesi olan hedeflere yönelme, kendine güven ve geleceğe umut, çevredekilere güveni ve etkili baş etmesi artmaktadır. Antonowsky anlaşılabilirlik alt boyutunu içsel ya da dışsal uyaranları algılaması, içerisinde bulunduğu riskli durumların farkına varması olarak açıklanmaktadır (Antonowsky 1993). Yapılan çalışmalarda düşük anlaşılabilirlik düzeylerinin tehlikeli alkol ve madde kullanımına sebep olduğu belirtilmiştir (Arghabaei, Soleimani, Mohammadpour, 2018; Chen ve Gueta, 2020; Garcia-Moya et al., 2013). Bağımlı bireylerin anlaşılabilirlik düzeyine yönelik olarak yapılacak olan girişimler (iç görü düzeyini artırılması, kendisi için riskli durumların fark ettirilmesinin sağlanması) nüks önleme için önemli bir adım olacağı düşünülmektedir. Bireyler karşılaşmış oldukları yüksek riskli durumları anlamlandırabilir ve farkına varabilirse, bu semptomlar ile etkili baş ederek alkol/madde içmek yerine, farklı bir baş etme tekniği kullanarak semptomlar ile etkili baş edebilir. Nitekim bütünlük duygusunun diğer bir alt boyutu yönetilebilirlik alt boyutudur. Yönetilebilirlik bireylerin semptomlarını fark ettikten sonra bu semptomlar ile etkili baş edebilmesidir.

Yönetilebilirliği yüksek olan bireylerin, iyileşme sürecinin (kendine güven ve umut, çevredekilere güven, semptomlar ile baş etme, yardım arama davranışı, Hedeflere ve başarıya yönelim) yüksek olduğu bulunmuştur. Madde kullanım bozukluğu olan bireylerle yapılan çalışmada, bağımlılık tedavisinde güçlü bir bütünlük duygusuna sahip olmanın bağımlılık sürecinde yaşanan sorunlarla başa çıkmada bireylere yardımcı olduğu ve remisyon sürecini uzattığı sonucu çıkmıştır (Feigin ve Sapir, 2005). Bir başka çalışmada ise yönetilebilirlik alt boyutuna yönelik yapılan girişimlerinin iyileşmeye önemli bir katkı sağladığı bulunmuştur (Langeland et al., 2006). Bütünlük duygusunun alt ölçeklerinden biri olan anlamlılık alt boyut puan ortalaması ile iyileşme değerlendirme ölçeği arasında anlamlı bir ilişki çıkmıştır. Bir başka deyişle anlamlılık düzeyi yüksek olan bireylerin kendine ve çevredekilere güveni, semptomlar ile baş etmesi, yardım arama davranışı, hedeflere ve başarıya yönelmesinin anlamlılık düzeyi düşük olan bireylere göre daha yüksek olduğu bulunmuştur. Yapılan çalışmalarda araştırmaya benzer sonuçlar bulgulanmış ve yaşamda bir anlam bulmasını sağlayacak bir hedefi olan, hayatına hedefleri doğrultusunda anlam katan bireylerin bağımlılık sürecinde yaşanan süreçlerle daha iyi başa çıktıkları sonucu çıkmıştır (Golembiewski, 2017; Piega et al., 2005). Bulgular bütüncül değerlendirdiğinde bütünlük duygusu yüksek olan bireylerin hastalık durumunda, kendine motive etmesine, bu hastalığı yönetebileceğine inanması (mevcut kaynaklar uyaranlara yeterli tepki) ve anlamlılık duygusu (ortaya çıkan gereksinimler, çabaya ve bağlılığa değer zorluklar oluşturur) yüksek olduğunda iyileşme algısı artmaktadır.

Çalışmalarda bireylerin bütünlük duygusunun yüksek olmasının, bireyin zor yaşam koşulları yaşamasına rağmen dengeli korumasına, bir hastalık durumunda kendini motive etmesine ve sağlık yanlısı davranışlar sergilemesine olanak tanıdığı belirtilmiştir (Curylo et al., 2022; Griffiths, 2009). Nitekim yapılan regresyon analizinde, bireylerin İyileşme üzerindeki değişimin %11,2'sinin bütünlük duygusu ile açıklandığı görülmektedir. Bu bulgulara göre psikiyatri hemşireleri hastaların bütünlük duygusu bileşenlerine yönelik olarak madde kullanımına sebep olan uyaranların fark etmesine, bu uyaranlar ile etkili baş etmesine ve hayatını anlamlandırabileceği girişimlerin planlaması ile bağımlı bireylerde iyileşmeyi arttırabilir.

Bağımlı bireylerin nüks etmesine sebep olan önemli nedenlerden biri de aşermedir. Yine Madde Kullanım Bozukluğu olan bireylerin bütünlük duygusu arttıkça madde ve alkol aşerme azalacağı sonucu çıkmıştır. Bireylerin bilişsel olarak uyaranları fark etmesi, bu uyaranlar ile etkili baş etme yöntemlerini bilmesi ve uygulaması, geleceğe yönelik olarak planlamalar yapması ve motivasyonun yüksek olması ile ilişkili olduğu düşünüldüğünde bütünlük duygusu yüksek olan bireylerin aşerme semptomları ile etkin baş edebileceği sonucu şaşırtıcı değildir. Madde Kullanım Bozukluğu olan 120 birey ile yapılan bir çalışmada bütünlük duygusu yüksek olan bireylerin duygularını daha iyi yönetebildikleri için aşerme karşısında baş etme becerilerinin daha gelişmiş olduğu belirtilmiştir (Hajloo et al., 2020). Nitekim yapılan regresyon analizinde, bireylerin Madde ve alkol aşerme üzerindeki değişimin %10,7'sinin bütünlük duygusu ile açıklandığı görülmektedir. Bulgular bütüncül olarak değerlendirildiğinde Madde Kullanım Bozukluğu olan bireylerin bütünlük duygusunun aşerme ve iyileşme üzerine etkili olduğu sonucuna varılmıştır. Yapılan regresyon analizinde bütünlük duygusunun hem de iyileşme üzerinde yordayıcı olduğu görülmüştür. Sonuçlara göre, araştırmanın hipotezleri doğrulanmış olup, madde kullanım bozukluğu olan bireylerin bütünlük duygusu ölçeği toplam puan ortalamaları artarken, iyileşme değerlendirme ölçeği toplam puan ortalamaları artmakta ve alkol/madde aşerme toplam puan ortalamaları azaltılmaktadır.

Sınırlılık

Araştırma örnekleminin yalnızca erkeklerden oluşması, ölçüm araçlarına verilen yanıtların hastaların öz bildirimine dayanması ve araştırma verilerinin bir bölge psikiyatri hastanesinde yatarak tedavi gören hastalardan toplanması bu çalışmanın sınırlılıklarındandır.

SONUÇ VE ÖNERİLER

Araştırmanın sonuçları madde kullanım bozukluğu olan bireylerin bütünlük duygusunun iyileşme ve aşerme ile ilişkili olduğunu göstermiştir. Madde kullanım bozukluğu tedavisi olan bireylerde bütünlük duygusu ölçeğini kullanmak, oluşabilecek sıkıntıları öngörebilmek, tedavi öncesinde hastayı değerlendirebilmek ve kişiye özgü tedavi girişimlerinde bulunabilmek açısından katkıda bulunabilir. Hastalar için, bütünlük duygusunun bileşenleri olan anlaşılabilirlik boyutuna yönelik madde bağımlılığı konusunda farkındalığını arttıran, yönetilebilirlik boyutuna yönelik baş etme becerilerini geliştiren ve anlamlandırabilme becerilerini kazandıran programların geliştirilmesi önemlidir. Madde bağımlılığı merkezi hemşireliğinin tanımında madde kullanım bozukluğu olan bireylerle farkındalık sağlamak, nüks etmesine neden olan uyaranlar ile etkili baş etmesini sağlamak, geleceğe yönelik hedefler belirlemek gibi sorumluluklarının bütünlük duygusunun bileşenlerine (anlaşılabilirlik, yönetilebilirlik, anlamlılık) denk olduğu görülmektedir. Bu bağlamda hemşireler bütünlük duygusuna yönelik olan girişimleri planlayabilir ve sürdürebilir. Bu sonuca göre, psikiyatri hemşireleri bağımlı bireylerin nüks etmesini önlemek için yapılacak psikoterapotik müdahale ve psiko eğitim içeriklerine bütünlük duygusunun her üç bileşenini geliştirecek aktivitelere yer vermesi önerilir.

Yazar Katkıları: Fikir ve tasarım: D.A.D., N.E. Veri toplama: N.E. Veri analizi ve yorumlama: D.A.D., N.E. Makale yazımı: N.E. Eleştirel inceleme: D.A.D.

Çıkar Çatışması: Yazar/lar çıkar çatışması beyan etmemişlerdir.

Finansman: Yazar/lar çalışma için finansal destek almadıklarını beyan etmişlerdir.

KAYNAKLAR

- Abramsohn, Y., Peles, E., Potik, D., Schreiber, S., Adelson, M. (2009). Sense of coherence as a stable predictor for methadone maintenance treatment (MMT) outcome. *Journal of Psychoactive Drugs*, 41(3), 249–253. doi:10.1080/02791072.2009.104005435
- Andersen, S., Berg, J. E. (2001). The use of a sense of coherence test to predict drop-out and mortality after residential treatment of substance abuse. *Addiction Research & Theory*, 9(3), 239–251. doi:10.3109/16066350109141752
- Andersson, H. W., Wenaas, M., Nordfjærn, T. (2019). Relapse after inpatient substance use treatment: a prospective cohort study among users of illicit substances. *Addictive Behaviors*, 90, 222–228. doi:10.1016/j.addbeh.2018.11.008
- Antonovsky, A. (1987). Unraveling the mystery of health: how people manage stress and stay well. Jossey-Bas.
- Antonovsky, A. (1993). The structure and properties of the sense of coherence scale. *Social Science & Medicine*, 36(6), 725–733. doi:10.1016/0277-9536(93)90033-Z
- Arghabaei, M., Soleimani, A.A., Mohammadipour, M. (2018). The role of family emotional atmosphere, sense of coherence, and affects in the prediction of tendency toward substance use among university students. *Iranian Journal of Psychiatry & Clinical Psychology*. doi: 10.32598/ijpcp.24.3.310
- Bag, B. (2017). Ruh sağlığı ve psikiyatri hemşireliğinde salutogenez modeli. *Psikiyatri Guncel Yaklaşımlar*, 9(3), 284–300. doi:10.18863/pgy.285949
- Baysan Arabaci, L., Ayakdaş Dağlı, D., Taş, G., Büyükbayram Arslan, A. (2020). Stigmatization and social functioning levels of patients with alcohol use disorders. *Journal of Addictions Nursing*, 31(4), 295–301. doi:10.1097/JAN.0000000000000370
- Böhle, K., Otterholt, E., Björkly, S. (2021). Protective factors against psychological distress among inpatients in substance use treatment: a cross-sectional study. *Substance Abuse: Research and Treatment*, 15, 117822182110608. doi:0.1177/11782218211060848
- Çeçen, A. R. (2008). Üniversite öğrencilerinde yaşam doyumunu yordamada bireysel bütünlük (tutarlılık) duygusu, aile bütünlük duygusu ve benlik saygısı. *Eğitimde Kuram ve Uygulama*, 4(1), 19–30.
- Chen, G., Gueta, K. (2020). Sense of coherence as a recovery capital in recovery from substance use disorders. *Journal of Addictive Diseases*, 38(4), 529–539. doi:10.1080/10550887.2020.1794494
- Curylo, M., Rynkiewicz-Andryśkiewicz, M., Andryśkiewicz, P., Mikos, M., Lusina, D., Raczowski, J. W., Juszczak, G., Kotwas, A.,... Czerw, A. (2022). The sense of coherence and health behavior of men with alcohol addiction. *International Journal of Environmental Research and Public Health*, 19(14), 8650. doi:10.3390/ijerph19148650
- Engin, E., Savasan, A. (2012). Investigation of factors affecting the process of psychotherapy of alcohol dependents. *Journal of Psychiatric Nursing*, 3(2), 75–79. doi:10.5505/phd.2012.42714
- Evren, C., Durkaya, M., Dalbudak, E., Çelik, S., Çetin, R., Çakmak, D. (2010). Erkek alkol bağımlılarında depresme ile ilişkili etkenler: 12 aylık takip çalışması. *Dusunen Adam: The Journal of Psychiatry and Neurological Sciences*, 23(2), 92–99.

- doi: 10.5350/DAJPN2010230203
- Evren, C., Flannery, B., Çelik, R., Durkaya, M., Dalbudak, E. (2008). PENN alkol aşırma ölçeği (PAAÖ) alkol bağımlısı hastalarda türkçe geçerliliği ve güvenilirliği. *Bağımlılık Dergisi*, 9(3), 128–134.
- Feigin, R., Sapor, Y. (2005). The relationship between sense of coherence and attribution of responsibility for problems and their solutions, and cessation of substance abuse over time. *Journal of Psychoactive Drugs*, 37(1), 63–73. doi:10.1080/02791072.2005.10399749
- Fekete, O. R., Kinn, L. G., Larsen, T. M. B., Langeland, E. (2020). Salutogenesis as a theoretical framework for psychosocial rehabilitation: the case of the clubhouse model. *International Journal of Qualitative Studies on Health and Well-Being*, 15(1), 1748942. doi: 10.1080/17482631.2020.1748942
- Flannery, B. A., Volpicelli, J. R., Pettinati, H. M. (1999). Psychometric properties of the Penn alcohol craving scale. *Alcoholism, Clinical and Experimental Research*, 23(8), 1289–1295.
- Garcia-Moya, I., Jimenez-Iglesias, A., Moreno, C. (2013). Sense of coherence and substance use in Spanish adolescents. Does the effect of SOC depend on patterns of substance use in their peer group? *Addictions*, 25(2), 109–117.
- Gölbaşı, Z., Tuğut, N., Erenel, A. Ş., Eroğlu, K. (2014). Jinekoloji polikliniğine başvuran evli kadınlarda cinsel işlev bozukluğu yaygınlığı ve ilişkili bazı faktörler. *Cumhuriyet Medical Journal*, 36(1), 1. doi:10.7197/cmj.v36i1.1008002434
- Golembiewski, J. A. (2017). Salutogenic architecture in healthcare settings. In *The Handbook of Salutogenesis* (pp. 267–276). Springer International Publishing. doi:10.1007/978-3-319-04600-6_26
- Griffiths, C.A. (2009). Sense of coherence and mental health rehabilitation. *Clinical Rehabilitation*, 23(1), 72–78. doi:10.1177/0269215508095360
- Güler, C., Gürkan, A. (2017). *İyileşme değerlendirme ölçeği'nin türkçe formunun geçerlik ve güvenilirliği*. Ege Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü.
- Hajloo, N., Ahmadi, S., Gharibzadeh, R. (2020). The role of sense of coherence and personal intelligence in prediction the craving of substance abusers. *MCS*, 7(2), 168–175.
- Joos, L., Goudriaan, A., Schmaal, L., De Witte, N., Van den Brink, W., Sabbe, B. (2013). The relationship between impulsivity and craving in alcohol dependent patients. *Psychopharmacology (Berl.)*, 226(2), 273–283.
- Langeland, E., Riise, T., Hanestad, B.R., Nortvedt, M. W., Kristoffersen, K., Wahl, A.K. (2006). The effect of salutogenic treatment principles on coping with mental health problems. *Patient Education and Counseling*, 62(2), 212–219. doi:10.1016/j.pec.2005.07.004
- Lindström, B., Eriksson, M. (2011). From health education to healthy learning: Implementing salutogenesis in educational science, *Scandinavian Journal of Public Health*, 39(6): 85–92
- López-Goñi, J. J., Fernández-Montalvo, J., Arteaga, A., Esarte, S. (2017). Searching objective criteria for patient assignment in addiction treatment. *Journal of Substance Abuse Treatment*, 76, 28–35. doi: 0.1016/j.jsat.2017.02.014
- Mutlu, E. A., Öztürk Sarıkaya, Ö. (2019). Evaluation of sociodemographic data in patients treated in an alcohol and drug addiction treatment center (ASATC) clinic (tur). *Journal of Clinical Psychiatry*, 22(3), 276–285. doi: 10.5505/kpd.2019.96977
- Piegsa, M., Jagoda, K., Meier-Suszka, A., Gorczyca, P., Badura-Brzoza, K., Pudlo, R., Hese, R. T. (2005). Sense of coherence in alcohol dependent males treated in departments of alcohol detoxication and rehabilitation. *Przegląd Lekarski*, 62(12), 1390–1392.
- Scherler, R., Lajunen, T. (1997). University, A comparison of Finnish and Turkish students on the short form of the sense of coherence scale. *European Psychology*, 6(11).
- Türkiye Uyuşturucu ve Uyuşturucu Bağımlılığı İzleme Merkezi. (2022). Eğitim ve önleme. *Türkiye Uyuşturucu Raporu*, 56-57.
- William L. White MA. (2008). Recovery, in *alcoholism treatment quarterly*. 7324,37–41. Haworth Press. doi: 10.1300/J020v23n01
- Yılmaz, A., Can, Y., Bozkurt, M., Evren, C. (2014). Remission and relapse in alcohol and substance addiction. *Current Approaches in Psychiatry*, 6(3), 243–256. doi: 10.5455/cap.20131114113549